

University of Groningen

Portret

Pot, Anne Margriet

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2011

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Pot, A. M. (2011). *Portret: Nederland kan nog wat leren van Nigeria*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Nederland kan nog wat leren van Nigeria op het gebied van minderheidstalen

Door: Anna Pot

Door de globalisering wordt het voor mensen over de hele wereld steeds gemakkelijker om communicatiebarrières te doorbreken en over landsgrenzen heen met elkaar te communiceren. Een wereldtaal zoals het Engels verbindt mensen uit verschillende landen met elkaar. Door onder andere deze globalisering wordt de behoefte om een minderheidstaal te spreken steeds kleiner. “Wat heb ik aan een minderheidstaal? Ik kan er niets mee” is een veelgehoorde klacht onder scholieren die een keer in de week een les Fries krijgen op school. Is het belangrijk om een minderheidstaal te spreken? Staan minderheidstalen inderdaad onder druk? Is dat erg? Waarom en hoe moeten we er voor zorgen dat een minderheidstaal behouden blijft? Om antwoord te krijgen op deze vragen spreek ik in dit artikel met drie mensen die naast de landstaal of dominante taal alle drie een andere minderheidstaal spreken, respectievelijk het Fries en het Bildts in Fryslân en het Igbo in Nigeria. Het blijkt dat in Nigeria veel wordt gedaan aan het behoud van minderheidstalen, terwijl dit in Nederland wel wat meer zou mogen. Niettemin staan in beide landen minderheidstalen onder druk van de dominante taal.

Allereerst een korte introductie van de geïnterviewden:

Jude Obi (35), werkzaam bij WAMCO Nigeria, spreekt Igbo. Igbo is een van de drie grootste minderheidstalen in Nigeria. Obi is trots op zijn taal. Hoewel hij niet is opgegroeid in het gebied waar Igbo wordt gesproken maar iets erbuiten, vind hij het belangrijk dat hij de taal van zijn “roots” spreekt en dat hij kennis heeft van de cultuur van “zijn” mensen.

Sicco de Jong (81), lid van het Fries Genootschap en donateur van de Fryske Akademy, spreekt Fries. De Jong is geboren in Bolsward. Op zijn zesde verhuisde het gezin naar de stad. Dit was in 1934 en toen was het zo dat als je van het dorp naar de stad verhuisde, je het Fries inruilde voor Liwwadders of Nederlands. “Vanaf toen zei ik niet meer heit en mem, maar pappa en mamma”. Toch voelt hij zich meer Fries dan Nederlander.

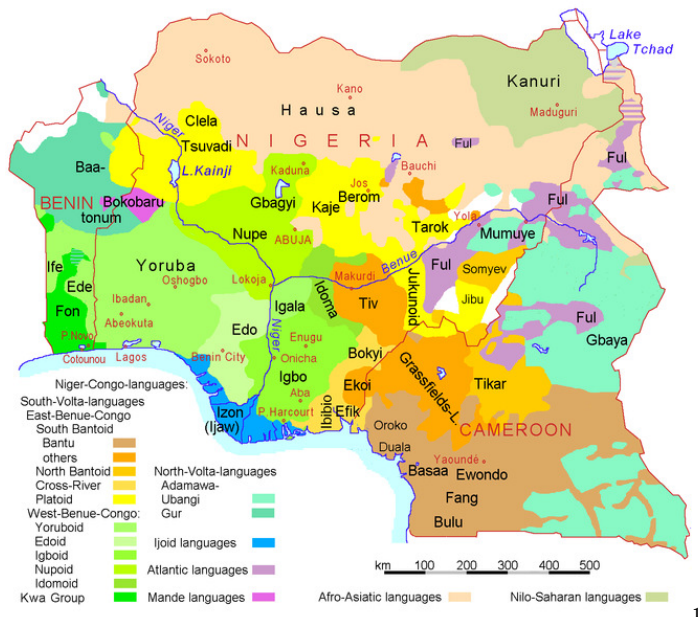
Gerrit Krol (65), waarnemend burgemeester van de gemeente het Bildt, spreekt Bildts. Hij woonde veertig jaar buiten het Bildt, en drukte zich in de gemeenteraad van Leeuwarden altijd uit in het Nederlands. Krol: “Toen ik dat ook deed in de gemeenteraad van het Bildt, waren er mensen die vonden dat ik te weinig Bildts sprak”.

Taalsituatie in de drie gebieden

Voordat we kunnen gaan kijken naar hoe de geïnterviewden oordelen over hoe er met minderheidstalen wordt omgegaan, eerst een schets van de situatie in de drie gebieden.

Voordat Nigeria een Britse kolonie werd en het Engels de dominante taal, heerste er in het gebied al een sterke stammencultuur. Dankzij deze stammencultuur, die nog steeds leeft, is Nigeria rijk aan (minderheids)talen. Obi vertelt dat er in het land maar liefst 521 talen worden gesproken. Hiervan zijn er 466 door de staat erkend. Van deze 466 zijn er weer drie

aangewezen waarop door de staat wordt toegezien dat ze niet verloren gaan. Het is namelijk niet mogelijk om maatregelen te nemen om al deze 521 talen te beschermen. Deze drie uitgekozen talen zijn de grootste minderheidstalen van het land. In volgorde van grootte zijn dat: het Hausa, een taal die wordt gesproken in het noordelijke deel van Nigeria (in 16 van de 36 deelstaten). Dan het Igbo, de taal die voornamelijk wordt gesproken in het oostelijk deel van het land (in 10 deelstaten). En als laatste het Yoruba, gesproken in het westen van het land (in 8 staten). De overige twee deelstaten grenzen aan de buurlanden, waardoor daar weer andere (meng)talen worden gesproken.

Nigeria met de verschillende talen die er worden gesproken. Het Igbo (hier: Igboïd) wordt gesproken in het centrale felgroene gebied.

In Nederland is, naast het Nederlands, alleen het Fries officieel erkend als taal. Dit betekent dat het overal gesproken mag worden, bijvoorbeeld in overheidsinstellingen en in de rechtszaal. In 1994 is de provincie Friesland officieel overgegaan op de naam Fryslân. Het Fries wordt gesproken in Fryslân en in een paar grensgemeenten van Groningen. Van de 620.000 inwoners spreken 450.000 mensen Fries, en is het van 350.000 mensen de moedertaal. Een studie naar de Friese taal uit 1994 laat zien dat 95% van alle inwoners het Fries kan verstaan, 74% het kan spreken, 65% het kan lezen en maar 20% het kan schrijven².

Het Fries dat in Fryslân wordt gesproken wordt ook wel het West-Fries genoemd, omdat in delen van Duitsland en Denemarken een ander soort Fries wordt gesproken, het Ost-Fries en het Noord-Fries

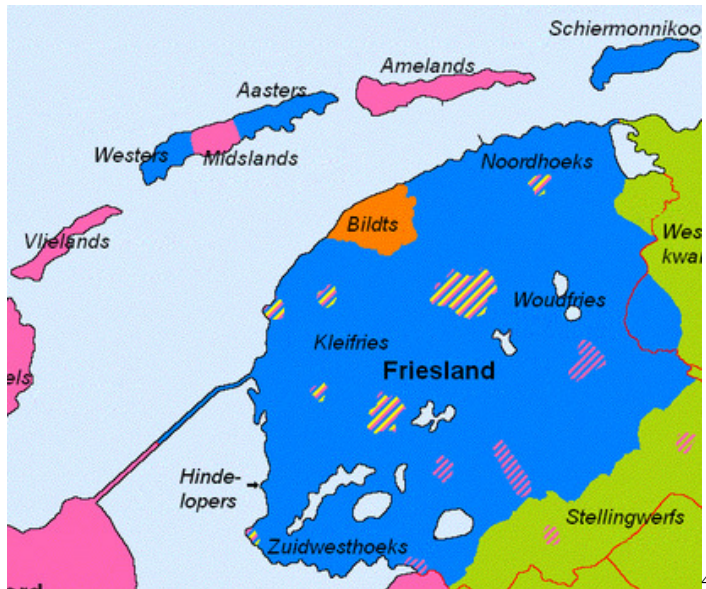
Het Bildts wordt alleen

¹ Bron afbeelding: Wikipedia

² *De Fryske Taalatlas*. Leeuwarden: Provincie Fryslân, 2007.

³ Bron afbeelding: www.eurominority.eu

gesproken in het Bildt. Het Bildt is een klein gebied aan de kust van Fryslân. Krol vertelt dat het gebied het Bildt in de monding van de voormalige Middelsee ligt. Deze liep tot aan Bolsward, en het laatste stuk ervan is in 1505 ingepolderd met hulp van mensen uit het westen, met name uit de omgeving van Dordrecht. Dit waren monniken die Hollands spraken. De vermenging van dit Hollands met het Fries heeft de streektaal het Bildts opgeleverd. De naam Bildt komt van opbilden, dijken inpolderen.

De Gemeente Het Bildt is het oranje gebied aan de kust van Fryslân.

De dominante taal

In Nigeria is het Engels de overkoepelende, dominante taal. Het Engels is ingevoerd onder het Britse koloniale bewind en is, ook na de onafhankelijkheid in 1960, de officiële taal van het land gebleven. Dit komt voornamelijk doordat het land Nigeria is “gemaakt” door de Britten. In 1914 werden verschillende gebieden samengevoegd tot Nigeria. Hierdoor is het Engels de verbindende factor in het land geworden. Deze taal wordt in alle overheidsinstellingen gesproken.

In Nederland is het Nederlands de officiële taal. Onder het bewind van Napoleon werd Nederland na de Bataafse Revolutie een eenheidsstaat onder de Franse vlag. De macht lag in Holland, dus daar kwam een krachtig centraal gezag. Voor Fryslân viel dit zwaar, want hier werd veel waarde gehecht aan regionale zelfstandigheid. Fryslân verloor zijn status als zelfstandig gewest en werd uiteindelijk in 1814 een provincie in het nieuwe Nederland⁵. Het Hollands werd daardoor ook de belangrijkste taal van het land, en zoals De Jong zegt; “alles wat het Hollands in de weg stond, moest verdwijnen”. Hierdoor is het Fries nog steeds een achtergestelde taal ten opzichte van het Nederlands, ondanks dat het recentelijk de status van officiële taal in Nederland heeft gekregen.

Wat opgemerkt moet worden is dat hoewel het Engels in Nigeria en het Nederlands in Nederland allebei de dominante talen van het land zijn en het land verbinden, de posities van de talen in beide landen verschillend zijn. Door de stammencultuur in Nigeria hebben bijna

⁴ Bron afbeelding: Wikipedia

⁵ Willems, Hans. “Herondekte revolutie.” *Leeuwarder Courant* 22 januari 2011: p12.

alle Nigerianen hun stammentaal als eerste taal geleerd. Het Engels is voor iedereen dus een tweede taal. In Friesland is dit niet zo. Sommige Friezen hebben het Fries als moedertaal, maar veel andere Friezen, van met name uit de stad, hebben het Nederlands als moedertaal. Hierdoor is het Nederlands niet voor iedereen in Friesland een tweede taal en neemt het ook een hele andere positie in de maatschappij in dan het Engels in Nigeria.

Overheersing?

Als Nigerianen met verschillende moedertalen in een minderheidstaal met elkaar praten, en één van hen weet een woord niet, zegt hij het in het Engels. Iedereen spreekt Engels. Daarom vraag ik waarom ze niet gewoon Engels met elkaar praten in plaats van al die moeite te moeten doen om elkaars talen te leren. Obi antwoordt met een triest gezicht dat dit inderdaad meer en meer de mentaliteit wordt van Nigerianen uit met name de steden. Als de school in het Engels lesgeeft en alle overheidsinstellingen het Engels gebruiken, is er geen behoefte meer bij de kinderen om hun stammentaal te leren. Obi is het hier niet mee eens. Hij vindt dat kennis van elkaars minderheidstalen juist heel belangrijk is. Hij legt dit uit met een voorbeeld. Hij pakt een melkkuipje en zegt: “Jij komt in een winkel en wilt dit kuipje kopen. Je vraagt de verkoopster in het Engels wat het kuipje kost. Zij zegt ‘6 euro’. Je vindt het wat te duur en wilt onderhandelen. ‘Nee’ zegt de verkoopster, ‘het blijft 6 euro’. Als je nu aan de verkoopster in haar eigen taal vraagt hoeveel het kuipje kost, zegt ze: ‘Eigenlijk 6 euro, maar aan jou verkoop ik het voor 5’. Met dit voorbeeld wordt duidelijk dat wanneer je met mensen communiceert in hun eigen taal, ze eerder geneigd zijn je te accepteren als een van hen, dan wanneer je communiceert in het Engels. Taal verbindt mensen.” Daarom is volgens Obi kennis van elkaars talen cruciaal. “Het is dan alsof we één zijn.”

Hoe zit dit in Nederland? Hier is het verschil tussen het gebruik van het Nederlands en het Fries of Bildts minder groot, maar het gevoel van wederzijds respect is toch echt wel aanwezig. Als burgemeester van het Bildt ervaart Krol dit wanneer hij mensen op straat aanspreekt. “Als er een conflict is en je spreekt de mensen erop aan in het Bildts, hebben ze meer respect voor je”. Ook in het Fries merkt De Jong dat wanneer je met elkaar in het Fries spreekt, je een band scheidt. Toch is hij wel voorzichtig met deze uitspraak. “We leven al zo in een tijd dat de grenzen tussen talen verdwijnen, dat het echte gemeenschapsgevoel niet meer zo sterk aanwezig is.” Hij vindt ook dat het erg van het type mens afhangt en van diens mentaliteit wat voor band je creëert. “Soms voel je echt dat iemand geforceerd Nederlands spreekt, dat diegene boven het Fries wil staan. Met zo iemand praat je anders dan met iemand die ook Nederlands spreekt, maar wel respect heeft voor het Fries.”

Statusverschillen

Dat verheven voelen boven een taal is in Nederland sterk aanwezig volgens De Jong. Nederlands is de superieure taal, alle andere talen en dialecten komen op de tweede plaats. De Jong merkt dit sterk in het dagelijks leven. Als voorbeeld geeft hij het reclameblok op Omrop Fryslân. Een aantal jaar geleden was het zo dat alle reclame op Omrop Fryslân in het Fries was. Nu zijn er op de zender ook Nederlandse reclames te beluisteren. De Jong denkt dat dit te maken heeft met geld, want geld is macht. “De omroep moet gedacht hebben: ‘Kunnen we meer verdienen als we naast het Fries ook Nederlandse reclames uitzenden?’” Hij vindt dit een belachelijk idee. “Nederlands sprekende mensen die geen Fries verstaan luisteren sowieso al niet naar Omrop Fryslân”.

Volgens de Jong komt het Fries altijd op de tweede plaats in de Friese maatschappij. Dit blijkt ook uit een recent artikel in de Leeuwarder Courant, waarin staat dat Nederland het Europees minderheidstalenverdrag heeft ondertekend, maar nog niet goed naleeft. Hierdoor wil de minderhedenwerkgroep van het Europees parlement dat er een taalwet voor het Fries komt, net als in Wales en Finland. Deze taalwet moet minderheden bescherming bieden en de Nederlandse staat verplichten het taalbeleid, samen met het nodige geldbedrag, over te dragen aan het provinciebestuur. “Er moet een wettelijke taalvergoeding in het provinciefonds komen, zodat de Friessprekers niet afhankelijk zijn van de grillen van de Haagse politiek” aldus gedeputeerde Jannewietske de Vries⁶.

De Jong zegt dat het Nederlands grote invloed heeft op de Friese maatschappij. Mensen willen niet de mindere zijn. Als iemand met de nek wordt aangekeken wanneer hij of zij Fries spreekt, gaat hij/zij om mee te tellen in de maatschappij, Nederlands praten. Dit is verkeerd, want eigenlijk gooit diegene een stukje van zichzelf weg. Mensen willen graag een bepaald beeld van zichzelf creëren, en bij een succesvol beeld hoort de Nederlandse taal, volgens De Jong. Dit komt met name doordat de regering ook niet scheutig is met het steunen van de Friese taal. Af en toe wordt er eens wat geld vrijgemaakt voor een taalproject, maar het Nederlands wordt nog steeds belangrijker gevonden dan het Fries.

In het Bildt praten ouders onderling Bildts, maar geven het niet door aan hun kinderen. Hoewel Krol vindt dat de streektaal niet moet verdwijnen, snapt hij heel goed waarom ouders niet Bildts praten met hun kinderen. Hij heeft dat met zijn eigen kinderen ook nooit gedaan. Het moet in de juiste proporties gezien worden. Als het kind alleen maar in het Bildts of Fries wordt opgevoed, en het gaat naar school, dan denkt Krol dat het kind een grote achterstand heeft ontwikkeld ten opzichte van de Nederlandssprekende kinderen. “Men moet zich kunnen redden in het leven” en daar is blijkbaar het Nederlands voor nodig.

Om te voorkomen dat het Engels, of een van de drie grote minderheidstalen zich verheven voelt boven de andere talen, heeft de overheid in Nigeria een beleid ingevoerd. Dit beleid is bedoeld om stammenstrijd tegen te gaan en om mensen uit verschillende gebieden in Nigeria nader tot elkaar te brengen. Nadat iemand in Nigeria zijn opleiding voltooid heeft, moet hij een jaar in dienst van de overheid. “De overheid stuurt je naar een ander gebied dan waar je vandaan komt, om daar over de lokale taal en cultuur te leren. Zo kun je beter integreren in de Nigeriaanse maatschappij, en leer je over de taal en cultuur van dat gebied”. Obi is hierdoor bijvoorbeeld in de staat Plateau geplaatst, waar Hausa wordt gesproken. Op deze manier bevordert de staat het onderlinge contact tussen minderheden en zorgt er bovendien voor dat elkaars talen gerespecteerd worden. Dat draagt hopelijk ook bij in het behoud van de talen. “Je moet het zien als een generator, op deze manier blijft de taal in balans” zegt Obi.

Onderwijs

Niet alleen na het voltooien van een opleiding komt men in Nigeria in aanraking met een andere cultuur. Dit begint al op de basisschool. Engels is de voertaal, maar daarnaast moet de school verplicht één (of meer) van de drie minderheidstalen aanbieden aan kinderen. Kinderen moeten minimaal één van deze talen kiezen. Welke taal de school aanbiedt, hangt af van welke leraar er beschikbaar is. Als de school in het Yoruba-gebied staat is er vaak een leraar Yoruba, als de school er de middelen voor heeft, kunnen kinderen ook kiezen voor Igbo of Hausa. Ook na de basisschool blijft het mogelijk om lessen in deze talen te blijven volgen,

⁶ “Straatsburg sommeert Den Haag.” Leeuwarder Courant 21 januari 2011: p15

zelfs aan de universiteit zijn de drie talen vertegenwoordigd. Over het algemeen is het zo dat de scholen op het platteland meer aandacht schenken aan de lokale taal dan scholen in de steden. Dit komt ook omdat veel Nigerianen voor hun baan het hele land doorreizen en tijdelijk in verschillende steden in verschillende taalgebieden wonen. Voor veel stadse Nigerianen is het Engels dan de makkelijkste manier om met elkaar te communiceren. Als zij dan ook Engels spreken met hun kinderen, is er weinig kans dat zo'n kind een minderheidstaal meekrijgt. Obi vertelt dat een vriend van hem uit de stad zijn kind bewust naar een school op het platteland heeft gestuurd, om haar zo wat bij te brengen over de minderheidstaal die daar wordt gesproken. Hij vond dat belangrijk om zijn kind mee te geven.

Ook in Friesland wordt onderwijs gebruikt om de Friese en Bildtse taal te stimuleren. Kinderen kunnen op de peuterspeelzaal of in het kinderdagverblijf al in aanraking komen met de Friese taal. Voor deze kinderen is het *Tomke* project ontwikkeld. Dit project bestaat uit boekjes, cd's, spelletjes en een televisieprogramma op Omrop Fryslân. De verhalen van *Tomke* sluiten aan bij de leefwereld van jonge kinderen⁷. Onlangs is ook de honderdste meertalige kinderopvang geopend in Fryslân⁸. Op de basisschool wordt, met name in de dorpen, tweetalig onderwijs gegeven, in combinatie met schoolradio en -televisie. Op het voortgezet onderwijs is het Fries sinds 1993 een verplicht vak in het eerste jaar, daarna is het op veel scholen een keuzevak⁹. De Jong vindt het eigenlijk niet genoeg. "Het Fries is niet gelijkwaardig op school aan de andere talenvakken, Duits, Frans en Engels. Het is extra, en daarom kiezen veel leerlingen het niet, het past er niet meer bij". Dit zag hij bij zijn kleindochter. Zij heeft het vak Fries ook laten vallen, ondanks dat ze er goed in was en het leuk vond. "Met de andere talenvakken was het Fries erbij voor haar teveel". Er kan wel examen gedaan worden in het Fries, en de taal kan worden gestudeerd aan de universiteit van Groningen en Amsterdam.

In het Bildt wordt ook in het Fries les gegeven op de basisschool en het voortgezet onderwijs, maar daarnaast kan ook het Bildts gestimuleerd worden op school. Krol zegt dat wanneer er een behoefte is, scholen een ontheffing kunnen krijgen voor het geven van het verplichte vak Fries, en daarvoor in de plaats aandacht schenken aan het Bildts. Van het *Tomke* project is ook een versie in het Bildts, die wordt gebruikt op peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. Ook is er in het Bildt een werkgroep die taalcursussen verzorgt in lezen en schrijven, en zo mensen enthousiast probeert te houden voor de Bildtse taal.

Respect

Het blijkt dat in Nigeria de staat zich heel bewust is van de kwetsbaarheid van minderheidstalen en beleid voert om zoveel mogelijk talen te behouden. In Nederland is men terughoudender in het stimuleren van minderheidstalen zoals het Fries en het Bildts, waardoor men hier ook vaker bezorgd is over de toekomst van de taal. Respect lijkt in Nigeria het toverwoord. Het respecteren van elkaars taal resulteert in trots en het koesteren van de taal. De stimulans vanuit de staat werkt goed in Nigeria. Dit kan ook in Nederland werken, als de overheid het in stand houden van minderheidstalen serieuzer neemt. Wanneer de minderheidstalen in Nederland gelijkwaardig zijn aan het Nederlands, zoals dat in Nigeria

⁷ Tomke. RUG 21 januari 2011 < <http://www.tomke.nl> >

⁸ "De Tovervis honderdste meertalige kinderopvang" Leeuwarder Courant. 12 januari 2011: p14

⁹ Nortier, Jacomine. Nederland Meertalenland. Amsterdam: Aksant, 2009

het geval is met het Engels en de drie grootste minderheidstalen in Nigeria aan het Engels, dan wordt het respect voor deze talen in Nederland vanzelf groter. Voor nu kan Nederland nog wat leren van Nigeria op het gebied van minderheidstalen.

Bronnen

De Fryske Taalatlas. Leeuwarden: Provincie Fryslân, 2007.

“De Tovervis honderdste meertalige kinderopvang” Leeuwarder Courant. 12 januari 2011: p14

Nortier, Jacomine. Nederland Meertalenland. Amsterdam: Aksant, 2009

“Straatsburg sommeert Den Haag.” Leeuwarder Courant 21 januari 2011: p15

Tomke. RUG 21 januari 2011 < <http://www.tomke.nl>>

Willems, Hans. “Herondekte revolutie.” Leeuwarder Courant 22 januari 2011: p12.

